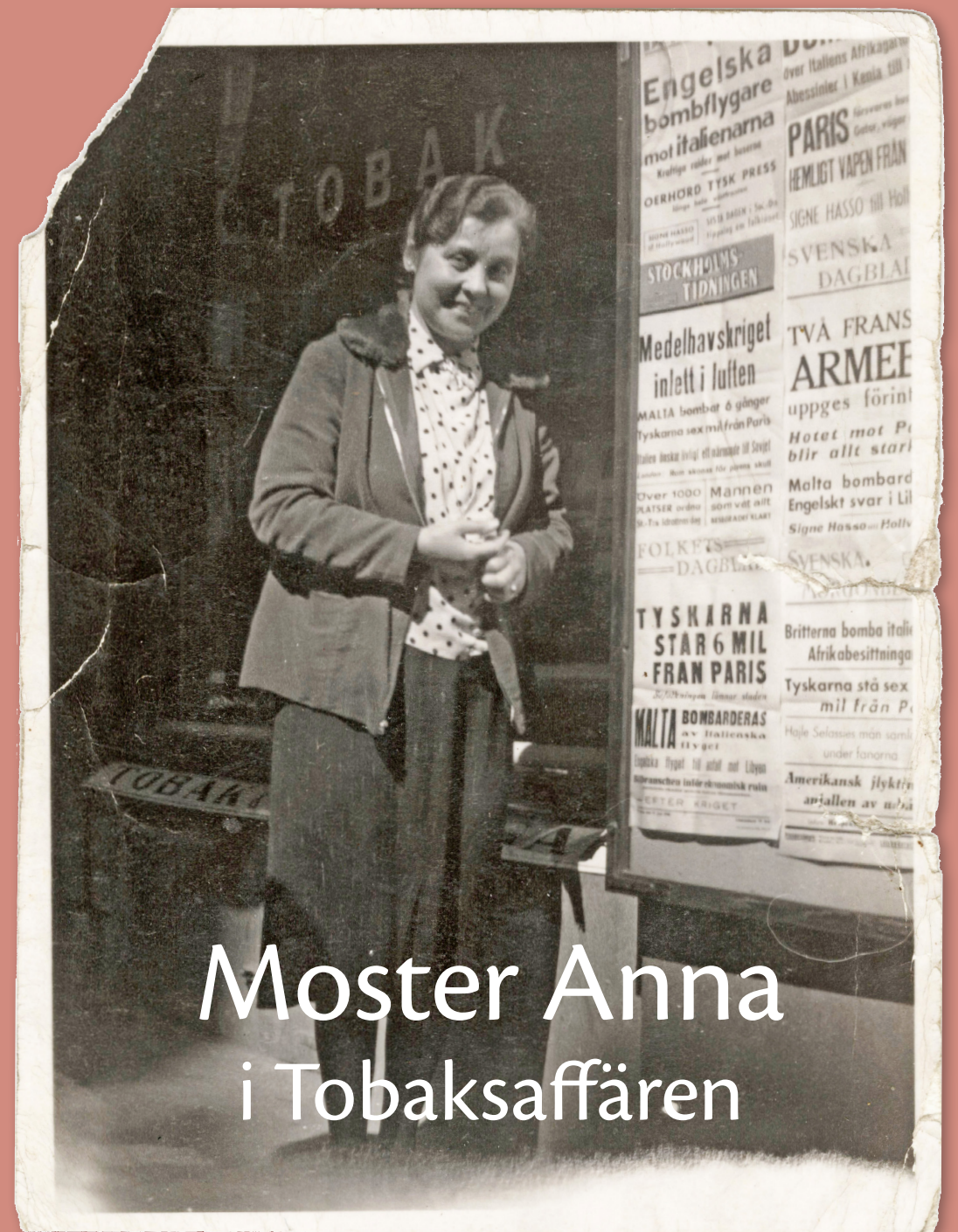

Sammanställd av Brita Åsbrink

Annas fina jadesmycke med lyckönskningar på kinesiska, förmodligen en present av brodern Einar från hans resor österut.

Moster Anna
i Tobaksaffären

Moster Anna i Tobaksaffären

Sammanställt av Brita Åsbrink.

Medverkande med minnen och bilder har gjorts av
Mats Mellberg, Lena Mellberg, Johan Mellberg, Karin Daleke och Erik Mellberg,
med tack.

Moster Annas album saknar uppgifter om
namn på personer, platser och tidpunkter.

Omslagets framsida: Anna utanför tobaksaffären på Kungsgatan 90 med löpsedlar om kriget 1942: "Tyskarna står 6 mil från Paris."

Springflickan som blev sin egen

Anna var född 13 september 1887 i Läby, norr om Uppsala och flyttade med sin familj år 1900 till Stockholm. Om släktförhållanden har systersonen Bengt Mellberg skrivit i Mellberg-Ahl, Släkthistoria och som också återges i En sjömans långa väg – om Einar Ahl som omkom i Tunis 1946. Anna Alida Ahl var älskad syster till vår farmor Signe Ahl, gift Mellberg. Hon var alltså moster till Einar och Bengt och "ärvde" mosterskapet av deras barn, Brita, Karin, Erik, Mats, Lena och Johan. Anna var äldst av tre syskon och fick

Interiör från Norrtullsgatan 21 – 23 där mamma Anna var portvakt.

Moster Anna i Tobaksaffären
Original: Gotica i Stockholm AB, Maj Sandin
Tryck: X

tidigt ta ansvar för dem och vara till hjälp i hemmet sedan deras far avlidit 1895 i Uppsala vid 28 års ålder. Anna var och förblev storasyster. Mamma Anna höll ihop familjen, arbetade med tvätt och efter flytt till Stockholm som portvakt. Uppväxtförhål-

landena var enkla, men inte påvra. Anna gick 6 år i Klara folkskola som sina syskon Signe och Einar.

Anna fick jobb 1902 som springflicka, 15 år gammal hos Sven Knut Felix Liljeblad på Kungsgatan, nära Kungsholmsgatan.

Einar mönstrar på och tar farväl. Anna sitter längst ned till höger. Kanske är det brodern Einar som står ovanför henne?

Anna ung och glad i stilig hatt, kanske vid Brunnsviken?

Liljeblads affärer på Kungsgatan 90 (f.d. 50), år 1917.

Adressen var först nr 50 och blev 1909 nr 90 efter det att Kungsgatan byggdes ut ner mot Stureplan.

Knut Liljeblad ägde tre affärer; en herrekipering, en päsaffär och så en tobaksaffär med sin på tiden reglerade verksamhet. Han bodde i samma hus, kvarteret Härollden 43 och från 1909 nr 47. Det finns inga belägg för att han ägde huset. Knut avled 1917.

Knut hade tre systrar. Två av dem var gifta, men Karolina Wilhelmina Liljeblad förblev ogift. Hon ärvde affärsrörelserna efter Knut och anställde Anna som expedient. Anna hade alltså en kvinnlig chef och Karolina gav Anna välbehövlig långsemester i augusti 1931, en resa till Italien.

Interiör från Percy Luck på Kungsgatan 88. Det var en delikatessaffär med främst potatis, frukt, te, viner, konserver, tvål och godis. Som mest fanns 25 butiker runt om i Stockholm. Allt började med import av engelskt te. Grosshandlaren och ägaren Percy F. Luck var född i England, kom till Sverige genom anställning på ett trävaruföretag och gifte sig sedan med en svensk sågverksägardotter.

En modern Anna i kapp och hatt vid promenad

Ut i Europa!

Familjen Signe och Elof Mellberg umgicks sedan länge med den italienska familjen Bovo. Pappa Luigi hade kommit till Sverige för att dekorera Dramatenbygget med stuckatur, gift sig och bosatt sig i Stockholm. Med hans döttrar, flickorna Gio och Romana och deras moster Greta Melin, res-

te Anna till norra Italien, förmodligen nära Comosjön. De gjorde uppehåll i Berlin, såg Venedig med Marcusplatsen och bärgade hö hos Bovos släktingar. Det var moster Annas livs resa, skildrad med fotografier i eget album!

Fotografier från Berlin.

Flickorna Gio och Romana Bovo matar duvor på Marcusplatsen, Venedig.

På båtfärden festar de på blå vindruvor..

När Karolina avled, testamenterade hon tobaksrörelsen till Anna Ahl 1933.

Det är möjligt att Knut friade till Anna, men hon avråddes då det antydde att det fanns ärftliga sjukdomar i Knuts släkt. Knut var hur som helst 22 år äldre än Anna. Hur det var med kärleken är oklart, men hon svärmade för filmens idoler som den vackre Rudolf Valentino och stilige Clark Gable i filmen Borta med vinden. Vi frågade på barns vis "varför är du inte gift?" svarade hon att "den hon ville ha ville inte ha henne och den som ville ha henne, ville hon inte ha". Känsligt ämne – inga fler frågor.

—

En mörk eftermiddag stod Brita i barnkammaren på Pastellvägen, tittade på julstjärnorna i fönstren på andra sidan parken och bearbetade förmodligen någon trist episod i skolan. Anna hade just kommit, öppnade dörren och ville prata. Brita fråste något till svar, Anna blev ledsen och utbrast "Jag har ju bara er!" Det sved rejält i samvetet.

Gio och Anna har räfsat hö och bär hem sina fång på en bondgård i Como, Italien.

Vackre filmidolen Rudolf Valentino som shejk.

Älskad moster

Pojken Einar på stranden i Böda

Anna var en naturlig del i Signes och Elofs familj, en hjälp och ett stöd för familjen när barnen Brita och Olle avled som små. Anna tog skolpojkena Einar och Bengt till teatrar, bio och museer. Med Einar reste hon till Öland och de badade på Böda havsbad. Hon läste tidningar i affären, kanske romaner och höll sig á jour med tiden. Hon hyrde en liten enrummare på Pontonjärgatan 20 i många år. Carin minns promenaden mellan hemmet och affären på Kungsgatan.

Lägenheten hade kokvrå med gasspis och badrum med djupt badkar. Hon bjöd oftast på Liptons te i koppar med japanskt motiv. Vid fönstret stod ett bord med grön glasskiva och på den en vacker jugendlampa av silver. I soffans utdragssäng bäddade hon för sina små besökare med vita lakan med broderier och täcke med blankt rött övertyg. Anna flätade sitt långa hår inför läggdags, iförd blomligt nattlinne. Hennes djupa sittbadkar var roligt. På väggen, ovanför teaskåpet med porslin och linne, hängde Bengts målning av

en stad i brand – en soldat med kniven lite skymd. Den satte fart på katastroffantasier och skrämde oss barn för krigets fasor.

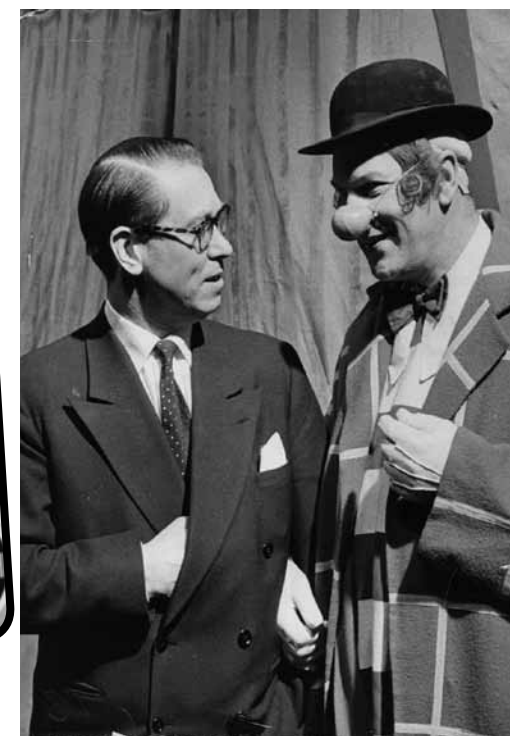
Anna tog oss till biografen Spegeln som visade journalfilmer med olyckor och elände i världen som lyxkryssaren Andrea Doria's kollision och förlisning i juli 1956 med passagerarfartyget Stockholm. Radion meddelade världshändelser. Erik och kompisen Håkan trodde att tankbilen med olja kom från Suez, där kriget kring kanalen oroade hela världen och var en förvarning om kommande oljekriser. Roligare var tecknad film och Helan och Halvan. Vinterpalatset hade en filmduk för 3 projektorer. Erik och Karin såg Windjammer och Jordan Runt på 80 dagar. Att följa med moster Anna från tobaksaffären till biografen Spegeln eller Vinterpalatset och sedan gå till hennes hem gav en trygghet och myskänsla som varje barn borde få uppleva anser Erik.

Britas första hågkomna biobesök var Teaterbåten, en opera på en hjulångare i Södern. Klädernas färger, musiken, sången var oförglömligt, synd att man som vuxen tappar förmågan till förtrollning. Hallwylska palatsets gyllene prakt och vackra porslinsföremål är ett annat starkt minne, liksom besök på Moderna museet. Carin minns flera filmer tillsammans med Anna, bl a Kungen och jag med Yul Brunner och South Pacific som egentligen är en musikal. Särskilt det unga paret som inte fick varandra på Bali och deras längtan gjorde intryck.

Åke Starck var studioman på tv och kund i Annas affär. En höjdpunkt för Mats var att få vara med på inspelningen av det populära barnprogrammet *Sigges Cirkus* med skådespelaren Sigge Fürst som clown.

Bilder från TV inspelningen .

Breviksvägen 164, Tyresö

En solig vinterbild från Tyresö med moster Anna, Einar och Kit, farmor Signe, farfar Elof och Brita. Fotograf: Bengt Mellberg.

Farfar Elof Mellberg med cigarr.

Den som tycks ha flest minnen av moster Anna är jag, Brita, född i maj 1944. Farfar Elof köpte en tomt (4 000 m²) på Tyresö 1941 och man bar upp husdelarna på berget, en för tiden typisk sportstuga med öppen spis och veranda. Utsikten på berget sträckte sig från Saltsjöbaden, där Observatoriet skymtade i nordväst, till Dalarö kvarn i söder. Nedanför låg Erstaviken och av farmor döpta "Kaptens Holme" och farleden med härliga segelbåtar. På Härsön bodde fiskaren Northun med familj och puttret från pappa Gustavs fiskebåt ekade över viken.

Stugans grind med Elof Mellbergs monogram EM.

Tre damer; farmor Signe, Therese Östman och moster Anna.

Jag läser Bengts minnen av släkten och fram träder farfar Elof på ett för mig nytt och tydligare sätt. Han var en klippa, en trygghet, varm, lekfull och snäll. Han arbetade för färgbolag i olika konstellationer. Sedan Signe skrämt bort hans systrar, som väntade på honom vid avlöningsdags för att få en slant eller två, blev Elof en trygg make och far. Han hade tidigt bil, nödvändig för affärsresor främst i Norrland. Här sålde han färg till målarmästare och konstnärer, vars konst finns kvar hos oss som dem av Gösta Bohm. Han och hustrun Marta var goda vänner till konstnären Hildur Halleborg-Nordvall, mamma till Molly Åsbrink-Bergengren.

Huset på Tyresö hade en veranda. Här samlades alla till lunch sommartid, ofta med kyld snaps till sillen. Anna höjde glaset, svalde och gjorde grimaser som fick oss att skratta. Jag var inte gammal när jag yttrade: "Ät tatis i stället!" Och rev ner skrattsalvor; brännvin framställs ju av potatis. Farmor Signe hade en annan hållning till alkohol. Hon sade sig aldrig ha satt sin fot på ett Systembolag. Farfar var desto flitigare besökare. Kit hade svårt för groggarna på eftermiddagarna som Einar inte sa nej till. Farfar hade en flaska i hörnskaftet på Tyresö som kom fram då och då.

Uppsluppet möte i soffan med moster Anna hos Bengt och Inga på Råsundavägen.

Stillsam sagostund med Anna omgiven av Lena, Karin, Mats, Brita och pojkarna Carlqvist.

Anna fotograferad på Lenas dopdag 1950.

Brita Mellberg julafton 1949
av slösten Anna

Med taxi till Kungsgatan 90

Pontonjergatan/Polhemsgatan 1963.

Annas sex "barnbarn" har minnen från Tobaksbutiken och övernattningarna på Pontonjergatan 20. På Pastellvägen 13 sattes Carin alternativt jag och senare även Erik i taxi till Kungsgatan 90 där Anna väntade. Sedan hon stängt affären gick vi på restaurang och på bio. Hon hade långa arbetsdagar, öppnade kl 6 på morgonen och stängde kl 18. Det blev att vänta och inte minst påfrestande för barnen var det på julafton. I affären fanns en cigarrsno- pare och det brann en gaslåga för herrar att tända rökverk på innan de gick ut.

I en av våningarna ovanför affären bodde pianisten Greta Eriksson. Anna njöt av hennes övningar på flygeln. Greta hade sitt genombrott 1940 under krigets första år och gav konserter i 45 år. Hur länge hon glädde Anna och andra grannar är oklart. Hon avled 94 år gammal i Hägersten.

I tobaksaffären fanns bakom disken en trappstege där Brita en dag satt och suktade

efter godis, inom räckhåll. Anna såg detta och sa att "ja, du får ta en kola". I tidningsstället kunde man se framsidan av spännande tidningar som Piff och Raff. Karin vågade inte röra dem.

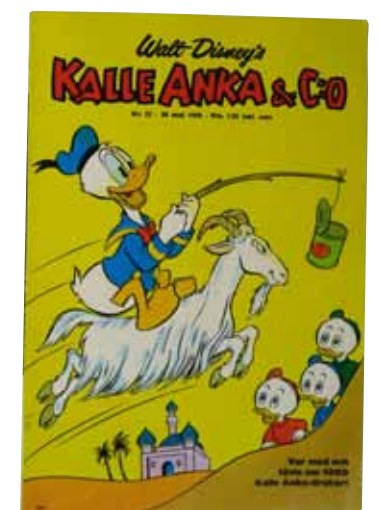
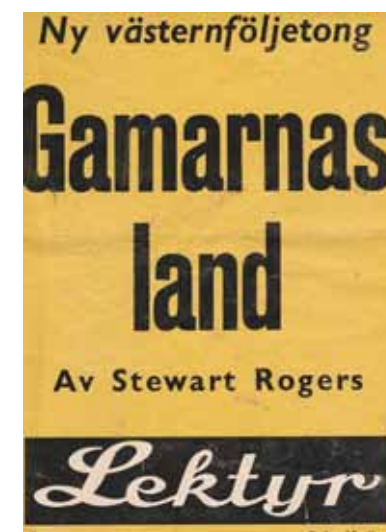
I det lilla köket bakom affären fick Karin sin första "käckakåla", Coca Cola och kan fortfarande minnas lukten i det lilla köket med sin gasspis. Anna tog med Lena och Karin på filmen Borta med vinden. Mats och Johan minns Kalle Blomkvistfilmer. Från bion tog de taxi för 2 kronor till Pontonjergatan, avstigning på Jaktvarvsplan ...

Vackra dagar bjöd Anna på choklad med vispgräddor på dagens Mälarpaviljongen vid Norr Mälärstrand. Varje vecka kom Allers veckotidning i rulle med posten från Anna, tills Brita växte ur de förljugna följetängerna. Även Kalle Anka&Co kom i rulle, som pappa

gärna nappade och försvann med på dass för en högtidsstund.

Pappa Einar, ja. Han gjorde en dag en möjligen lite slarvig inbromsning och körde in i en snödriva vid Tobaksaffären. Ur bilden vällde egna och andra ungar. En mycket distingerad herre passerade samtidigt och sa syrligt: "Akta Myrdalsburken!" Brita minns detta väl och trodde Einar skulle flyga på mannen, såg arg blev han.

Makarna Myrdal skrev 1934 sin omvälvande bok Kris i befolkningsfrågan som 1947 resulterade i barnbidrag – till alla mödrar. När Elof avled 1953 fick Einar och Bengt ära efter honom. Bilen, en DKW, den första i raden var köpt kontant med motorcykeln, en BMW som del i betalningen. Barnbidraget användes nog inte. Men en kul politisk knorr så här efteråt!

Väntade vid Roslagstull med "färdkost"

När skolan slutat i juni lastade vi på Pastellvägen allt som behövdes för en sommar på Väddö hos Greta Wall i Ortala by. Pappa lånade firman Montgomerys lastbil. Vid Roslagstull väntade moster Anna med frukt och godis till resenärerna för den 11 mil långa färden. Carin och jag satt på flaket och Erik, född 1952 hos mamma och pappa i hytten. Sen kom Anna till Ortala med buss och hälsade på. Inga och Bengt med Mats och Lena hyrde en tid sommarhus i närheten där Life Magazine gjorde djupt intryck på Brita. Vi kom hem lagom till skolstarten, till sirener från ambulanser och polisbilar på Nynäsvägen...och när vinden låg på hemska dofter från slakthuset.

Vår mamma Kit var i princip föräldralös liksom moster Inga, gift med Bengt. Vi fick ofta

förklara varför vi ville kalla Inga "moster", det borde ha varit faster. Kit, Inga och Pirre växte upp hos tant Milly i Råsunda. Anna blev ställföreträdande mormor på Pastellvägen 13 dit hon kom med färskt smör från saluhallen på Kungsbron, blommor, bröd och andra godsaker. Anna och Kit gick bra ihop, svårare var det för Kit med svärmor Signe, som Brita dock var mycket fäst vid, en konstig konflikt som även rörde Inga. Det var emellanåt starka spänningar, men vi barn var alltid välkomna till farmor på Luntmakargatan 28 (telefon 10 97 26) eller till Tyresö 70 71 14, ett telefonnummer som Johan Mellberg tagit över med en 7a till framför. Ett 60 år gammalt arv från farfars tid. Grinden till tomten med EM har Erik tagit hand om och ska använda i Högdalen.

Hos Greta Wall hyrde familjen ett rum och kök i flera år. Här Gunilla Ladberg, Brita, Karin och två okända barn och så mamma Kit med baby Erik.

Radhuslägenhet i Högdalen

Carin berättar att mamma Kit började jobba på barnvårdscentralerna igen när vi hade flyttat till Högdalen 1957. Den offentliga sektorn expanderade och kvinnorna behövdes för insatser utanför hemmet. Anna en flitig och kär gäst i många år. Hon hjälpte till att steka pannkakor till Erik som helst gick hem på lunchen och hon fungerade länge som "barnvakt". Carin minns hur Anna putsade koppar för glatta livet, stoppade strumpor och sydde i knappar. På 60-talet blev vi äldre och behövde ingen "barnvakt". Vi protesterade (hemskt nog) mot att Anna var hos oss. Kaxiga jäkla ungar skulle jag säga idag. Hennes besök blev mer och mer sällsynta.

Inga Mellberg hjälpte Anna allt oftare att räkna returerna på tidningar och gjorde inventeringar. Många gånger blev Anna med tiden rätt vimsig och hade svårt att sköta affärens inköp och utgifter. Kit insåg att hon levde på näringsfattig mannagrynsgröt, gömde guld-föremål under korkmattan i garderoben och behövde hjälp. Anna bodde en tid hos Kit och Einar i Högdalen, fick umgås, ordentlig

Bengt skriver att troligen var det ingen lysande rörelse, inte sedan "tobaksrättigheterna" upphört. Han fortsätter "själva försäljningen blev en bråkig affär, tyvärr". Efter flera skiften är det ännu en frisör som tagit över, hyllor och disk av betsat trä är sedan länge utrivna och allt är målat i vitt.

Tobaksrörelsen omsatte år 1957 112 783 kronor och året efter 88 460 kronor. Varulagrets värde var 13 – 14 000 kronor.

Systrarna Anna och Signe i Tobaksaffären. Johan var med och fann det hela outhärdligt långtråkigt...

mat och hon blev piggare igen. Ettan på Pontonjärgatan blev "ledig". Brita och Leif pluggade och saknade egen bostad. "I det djupa badkaret körde vi tårtfat mellan oss..."

Anna kom tillbaka till Pontonjärgatan och det dröjde inte så länge innan det var dags igen för ett längre besök i Högdalen med mat och sällskap och till slut övertalades Anna att utnyttja sitt medlemskap i HSB. Hon köpte en liten modern lägenhet på Skebokvarnsvägen med balkong, nära Kit och Einars radhus i Högdalen. Annas lägenhet blev åter en liten tillflykt för Erik som gärna kom förbi på väg hem från gymnasiet i Bandhagen, käkade goda tekakor med ost.

Carin, som senare på 70-talet flyttat runt och haft fullt upp med det egna livet, vet inte heller hur länge Anna var pigg nog att bo kvar. Vintern 1972/73 bodde Carin med dåvarande maken German, dottern Otilia i lägenheten under tiden då caféet i Lövestabruk renoverades. Brita besökte Anna med lilla dottern Sara förmodligen 1974.

Carin minns att mamma Kit sa att Anna var så dålig på sjukhemmet och sa att "du ska inte komma och besöka henne, hon minns inget och det är bättre att du kommer ihåg henne som hon var förut". När Kit insåg att farmor Signe var mycket rädd och ensam på Luntmakargatan var Annas lägenhet på ledig och Signe flyttade in på Skebokvarnsvägen.

Moster Anna avled den 12 september 1978, kanske på Långbro, men var skriven hos Kit och Einar i Högdalen, Vantörs församling. Hon begravdes i familjegraven Mellberg – Ahl på Norra begravningsplatsen där småbarnen Brita 1914 och Olle jordfästes 1919. Annas och Signes bror sjökapten Einar Ahl ligger här sedan hemkomsten från Tunis 1947.

HSB-boken.

Anna i stråhatt vid brygga.

Kungsholmen 1870. Utsnitt ur en litografi av O. A. Mankell.

Så blev Kungsholmen näringslivets nav

Det katolska och lantliga Munklägret bytte namn till Kungsholmen 1672 då den första protestantiska församlingen bildades med invigningen av Kungsholmens kyrka 1688 som centrum.

Staten gav skattefrihet för näringsidkare med behov av sötvattnet i Mälaren, som garvarna och textilfärgarna. Glasbruk, öltillverkare, en strump- och bandfabrik och hantverkare såg möjligheten i en växande stad. Erik Ohlssons brädgård och en mekanisk snickerifabrik var viktiga för byggandet i Stockholm. När kvarnen Eldkvarn brann syntes flammorna över hela staden. Mekaniska verkstäder etablerades och sjöfarten byggdes ut. Hantverkargatan hade dragits från söder upp mot blivande Fridhemsplan.

Separator etablerades 1883 och verksamheten expanderade starkt inte minst i Ryssland genom Bröderna Nobel oljebolag. Den

pampiga byggnaden för huvudkontoret finns kvar på Fleminggatan 8. Här huserade länge stadsträdgårdsmästaren Holger Blom med stadens parkavdelning. Idag finns Bolinders plan med busshållplats, ett minne Bolinders Mekaniska Verkstäder. Pampig arkitektur fick även S:t Eriks Bryggeri på Kungsholmstorg. Ståtliga Kungsholmens läroverk invigdes 1905. I trakten gjordes vapen, gjöts konstverk och pontonjärstrupper var förlagda till slutet av 1920 talet då området gjordes om med bostäder.

Men det blev trångt med tiden och under 1920 – och 1930-talet flyttade många verkstäder och industrier ut från innerstaden. Kungsholmen blev allt mer en tjänstemanstadsdel med Stadshus, Polishus och Rådhus.